

Потпуковник **БОРИВОЈЕ ФИЛИПОВИЋ**

ТАКТИЧКА ДЕЈСТВА У УСЛОВИМА АТОМСКОГ РАТА

ПО СТРАНИМ ГЛЕДИШТИМА

Усавршавањем нуклеарног оружја омогућена је његова употреба и у тактичке сврхе. Тиме се на пољу тактике појавио један нови елеменат од изванредног значаја, о чијем је утицају на тактичка дејства у иностраној литератури много писано¹). Познати ефекти дејства нуклеарног оружја²) свакако ће изазвати промене у досадашњим тактичким поступцима које ће се неминовно одразити на структуру борбених поредака, на организацију и формацију јединица, на брзину и трајање извођења операција, на улогу и задатке родова војске и служби, итд. Сем тога, то ће код свих врста борбених дејстава изазвати бројне и компликоване предострожности тактичке и техничке природе у циљу заштите људства, а и дубоку ревизију класичних метода тактике, како за онога који напада, тако и за онога који се брани.

Избор циља

За правилну употребу нуклеарног оружја врло је важан правилан избор циља који је у тесној вези са бројем расположивих нуклеарних пројектила. Изабрани циљ мора да оправдава утрошак пројектила (бомби, односно граната). Отуда ће у атомском рату и маневар имати често за циљ да наведе непријатеља на стварање таквих концентрација чије димензије, густина и важност оправдавају употребу нуклеарног оружја.

Избор циља засниваће се у првом реду на познавању распореда непријатеља. На основу проучавања карте и аерофотоснимка може се вршити избор сталних циљева, као што су: теснаци, утврђени рејони, чворови комуникација и сл., док за избор покретних циљева, као што су: концентрисана жива сила (резерве, други ешелони), артиљерија, тенкови, итд., сигурне податке могу дати извиђачка и тактичка

¹) Материјал за овај чланак узет је углавном из ових страних публикација: „*Combined arms units in atomic warfare*“ (изд. 1952 год.), „*Tactics of atomic war*“ (из часописа „*Combat forces journal*“ за септембар 1953), „*Bilans de l'arme atomique 1945—1952*“ (из часописа „*Forces Aeriennes Francaises*“ за јануар 1953) и неких наставних материјала.

²) Као основа за ова разматрања узети су ефекти номиналне атомске бомбе (од 20 КТ) и атомске гранате (од 10 КТ).

авијација, као и општевојни (дивизиски) извиђачки органи (чак и поједине патроле), а исто тако и ухваћени непријатељски војници и заробљеници. Извиђачким органима треба јасно поставити задатак, објаснити им шта се од њих специјално тражи, као и које их околности могу довести до откривања погодних циљева за атомски напад. Исто тако, треба их упознати са предзнацима који логично указују на непријатељску намеру да употреби нуклеарно оружје. Саветници — стручњаци за атомска питања треба да проводе највећи део времена у обавештајном одељењу команде, а врло често и у дивизиским обавештајним отсецима. Коначни избор циља мора да остане у надлежности онога који је овлашћен за употребу нуклеарног оружја. Ако се планирају атомски напади авијацијом, избор циљева ће вршити и задатке издавати командант армије, а ако се ради о употреби атомске артиљерије, која може бити додељена и корпусима, онда ће командант армије морати да пренесе право избора циља на команданта корпуса.

„Када непријатељ, било случајно било под притиском нашег маневра, изложи велики број људи и велике количине материјала на релативно малом простору, атомски напад ће брзо и сигурно отворити пут оклопним и моторизованим колонама које експлоатишу успех, јер се преживели остаци налазе у стању потпуне деморализације, тако да се њихово уништење може извршити класичним оружјем.“

Али, како су атомски пројектили исувише скупи, употребљаваће се само против важних тачно одређених циљева добро познатог састава. Ово указује да на бојишту неће бити могуће искористити сваки погодан моменат и циљ за дејство нуклеарним оружјем. Отуда, на пример, америчка правила препоручују да се при планирању борбених дејстава класичним оружјем истовремено врше и планирања за обезбеђење командантове идеје маневра употребом евентуално додељеног нуклеарног оружја у току операције.

Зона сигурности

Пре него што се атомски пројектил употреби испред фронта сопствених трупа, морају се јединице прве линије припремити не само за заштиту од нуклеарне експлозије, него и да одмах после експлозије могу искористити постигнуте резултате. Све јединице, а нарочито резерве, морају бити спремне за покрет преко рејона експлозије ради експлоатације успеха у духу замишљеног маневра. Сопствена авијација, такође, мора бити тачно обавештена о месту и времену експлозије да би могла избећи опасну зону.

На зону сигурности мора се строго пазити. При употреби „А” бомбе јачине 20 КТ, која се баца из авиона, зона сигурности за не-заклоњене јединице (обично у нападу) не сме да буде мања од 2,5 — 3 км, а при употреби атомских артиљериских зрна — нешто мања, до 2 км. За закољене јединице (најчешће у одбрани) зона сигурности износи око 2 км за „А” бомбу од 20 КТ, а 1 — 1,5 км за атомска артиљериска зрна.

„Дејство нуклеарне експлозије мора се експлоатисати највећом суровошћу и највећом брзином. Сопствене трупе које су претходно пришле на ивицу зоне сигурности, треба да продиру у рејон експлозије одлучно, да довршавају уништење и повећавају наред и страх који је експлозија причинила.“

Примена нуклеарног оружја у нападу

Нуклеарна експлозија има највеће дејство на равничастом земљишту, док се на брежуљкастом и брдовитом земљишту оно просторно смањује, а у планини је јако ограничено. У нападу се може корисно употребити при пробоју јако организоване непријатељске одбране, за брзо овлађивање јако брањеним насељеним местима, и сл. Она омогућава лако извршење пробоја као најповољнијег облика маневра, који је иначе у нормалним условима тешко изводљив. Нуклеарне експлозије у ваздуху олакшавају извођење напада, јер не прелазе преко рејона ефикасног дејства непосредно после експлозије³⁾. При експлозијама на површини земље и под земљом, који имају за циљ контаминирања у јачем степену и за дуже време, изгледа да ће опасност од секундарне радијације бити сразмерно кратког трајања (наравно ван самог центра експлозије — кратера).

Једна номинална „А“ бомба може практично да неутралише један пешадиски пук који се брани на фронту од 4 км, ако је бранилац у славим и плитким заклонима, при чему ће бити онеспособљен и већи део дивизијске артиљерије на том делу фронта. Аналогно томе, ова бомба може потпуно да неутралише један артиљеријски пук на ватреним положајима (ВП), дивизијску базу (ДБ) са нормалним размештајем њених установа или пук у противнападу на фронту од 2—3 км.

У нападу нуклеарно оружје се може употребити: за дејство на циљеве у блиском додиру (у оквиру зоне дејства дивизија прве линије); за дејство на циљеве у дубљој позадини (изван зоне дејства дивизија прве линије) и за једновремено дејство на циљеве у блиском додиру и у дубљој позадини. При томе трупе могу добити задатак да пробију непријатељски одбранбени појас и омогуће пролаз прокретним групама које ће искористити успех и заузети објекте у дубини непријатељске одбране, или да кроз пробивени непријатељски одбранбени појас заузму објекте у блиској дубини непријатељске одбране. За овај други задатак одређују се одреди мањи од дивизије (обично један пешадиски пук на аутомобилима).

У току припреме напада не постоје погодни услови за предузимање атомског напада. Напротив, у овом периоду нападач ће морати сам да предузима мере за заштиту од евентуалног атомског напада

³⁾ Овде је реч о експлозијама на висини 600—700 м. Међутим, при најновијим опитима (у фебруару и марту ове године) извођене су експлозије на висини од 100 до 150 м, вероватно са циљем да се у потпуности искористи и радиоактивно дејство.

браниоца (на првом месту тиме што му неће пружити повољне циљеве превременом масовном концентрацијом).

Непосредно пред јуриш и у току напада атомски напади добијају своју пуну вредност. С обзиром да ће се циљеви атомског напада, због веће зоне сигурности, налазити на већој дубини, артиљерија се може максимално ослободити свих задатака посредне подршке трупа, и сва употребити за непосредну подршку. То значи да ће непосредна подршка трупа у атомском нападу и даље остати у надлежности класичне артиљерије, док ће тучење дубљих резерви и контрабатирање вршити нуклеарно оружје.

Продирање кроз дубину непријатељског одбранбеног појаса биће увелико олакшано ако јаке тачке буду изложене атомском нападу. Исто тако, замишљени маневар ће се брже одвијати, а самим тим ће се и темпо операције убрзати. Изгледа да више неће бити потребно (бар у оквиру једног одбранбеног појаса) рашчлањавати задатке нападача по дубини, нити прибегавати узастопном освајању одговарајућих линија, односно објеката, већ ће се тежити да се цела дубина браниоачеве одбране заузме у једном налету. У овој фази атомски напади могу се примењивати и за заштиту угроженог крила или бока, као и у циљу напада на браниоачеве оклопне резерве које врше противнападе.

За примену нуклеарног оружја у нападу, у америчким правилима помињу се ова најважнија начела: тежити да се нуклеарни пројектили не троше појединачно, већ да се тражи прилика за нашошење одлучног удараца концентричним нападом⁴); најзахвалније атомске циљеве претстављају концентрације непријатељских снага које стоје на правцу главног удара; за брзо искоришћење атомског напада, главним снагама ударати преко подручја експлозије; у циљу јединствене подршке трупа, планове ватре потчињених јединица сагласити са планом атомске подршке.

„Атомски напади неће имати за циљ само рушење, разарање и убијање, већ могу имати и другу намену, као: дезорганизацију непријатељског командовања, психолошко дејство на живу силу, и сл. Последње нуклеарних експлозија треба искористити брзо и у потпуности пре него што непријатељ успе да се поново уреди. Сузбијање страха и деморализације такође је један од врло важних задатака у акцијама за искоришћење успеха сопствених нуклеарних експлозија, као и у заштити од атомског оружја. Сигурност напада нарочито ће изискивати обезбеђење брзог груписања за напад. Јединице треба да остану децентралисане до критичног момента, а после тога да се брзо групишу (саобразно идеји маневра) да би у нападу могле максимално искористити изненађење и дезорганизацију непријатеља.“

Исто тако, мора се благовремено предвидети хоће ли се покрет јединица вршити преко рејона експлозије или ће се он обилазити. У првом случају мора се предвидети и да ли ће покрет уследити одмах после експлозије или тек када се створе одговарајући услови.

⁴) Овде се под „нуклеарним пројектилима“ вероватно мисли само на атомска артиљериска зрна.

Погрешна схватања о опасности радијације и могућности затровања преко непријатељских рањеника, земљишта или опреме — треба код војника сузбити погодном наставом и обуком.

Постоји веровање да ће се у Америчкој армији у најскорије време чак и дивизијама придавати оруђа атомске артиљерије. У војностручним часописима се већ пише о новим задацима пред којима стоје штабови дивизија у савлађивању знања потребних за правилну употребу атомских зрна, као и у решавању низа проблема који им се тиме намећу.

„Штабови дивизија ће морати да се брину за избор положаја атомских оруђа, за мере детекције, за сигурност не само тих оруђа, већ и њихових нуклеарних пуњења (нуклеарних делова зрна), за њихов транспорт, итд.“

На команданта дивизије такође ће пасти задатак анализе и избора циљева. Најзад, штаб дивизије ће имати и дужност да процени ефекат дејства нуклеарне експлозије и да о томе поднесе извештај. Овај задатак укључује у себе како техничку процену ефекта дејства, тако и специјална извиђања, а у његовом извршењу највише ће бити ангажовани саветници за нуклеарно оружје, официри хемиске службе и хемиске јединице.

Непосредно искоришћење нуклеарне експлозије могу ометати пожари и рушевине. Може се догодити да путеви буду блокирани, али није вероватно да би се на откривеном и проходном земљишту могло наићи на неке озбиљне препреке. У сваком случају, при планирањима у циљу остварења донетих одлука и при реализацији идеје маневра не треба занемаривати брзе покрете, али треба одбацити сваку бојазан од радијације, јер се у тој бојазни досада претеривало. У плановима треба предвидети кретање ван путева у случају да они буду блокирани, а такође и употребу инжињерије у циљу рашчишћавања препрека на путевима.

На маршу се покрет јединица мора брижљиво планирати и вршити тако да се ни у једном моменту не пружи непријатељу погодан циљ за атомски напад. Ово је нарочито потребно ако је у питању покрет у циљу прикупљања за напад, у току подилажења.

Колоне на маршу (чак и оклопне и мотORIZОВАНЕ) нису најпогоднији атомски циљеви. Уобичајене мере за заштиту од ваздушних напада довољне су и овде, као, на пример, разређивање колоне по дубини, кретање по више путева, максимално искоришћење природно маскираних праваца и путева (из ових разлога некад ће се користити за покрет и правци на којима је покрет отежан), избегавање нагомиланања трупа у теснацима, итд.

У ваздушнодесантним операцијама старешине морају предузимати мере за рашчлањавање својих јединица не само у полазним рејонима, него и у рејонима десанта.

Губици од дејства нуклеарних експлозија при форсирању река могу се смањити ако се прелаз врши на што ширем фронту, са што већим рашчлањавањем јединица и ако се за пребацивање снага користе

не само пловна, већ и друга средства (на пример, авијација и ваздушни десанти).

При нападу на утврђене рејоне могу се употребити приземне или подземне нуклеарне експлозије, у циљу стварања бреша у непријатељској одбрани, као и ради изолације појединих отсека утврђеног рејона. Но, после ових експлозија настају радиоактивна контаминирања, која могу ограничити покрет нападача и компликовати искоришћење успеха, па зато треба захтевати и употребу ваздушно-десантних јединица.

Ноћу је отежана не само употреба нуклеарних експлозија, већ и њихово искоришћење, и то углавном због рушења у рејону експлозије. За искоришћење успеха може се применити и осветљавање бојишта.

При планирању атомских напада на насељена места треба имати у виду обимна рушења и велики број озлеђених после нуклеарне експлозије, као и масовне пожаре и пожарне олује.

Примена нуклеарног оружја у одбрани

Једна од главних тежњи одбранбеног маневра биће да код нападача створи циљеве погодне за атомски напад и да их у погодном моменту нападне. Према томе, нападача треба присилити на концентрацију снага и средстава вештим коришћењем препрека, забрањивањем путева, постављањем минских поља, израдом јаких отпорних тачака, итд., затим ратним лукавством, маневром, или комбинацијом свих ових начина. При томе треба строго водити рачуна да сви ти напори не проузрокују непотребне концентрације снага браниоца.

У периоду до почетка напада атомски циљеви ће се неминовно и сами појавити. И поред свих предузетих мера, нападач неће моћи да избегне у потпуности концентрацију живе силе, борбених средстава и материјалних потреба. Ма колико кратко трајале те концентрације, оне ће за атомски напад претстављати рентабилан циљ. За успешно извршење атомске противприпреме од стране браниоца треба имати одлично организовану службу извиђања и осматрања и организовати хитно искоришћење добивених података. Но, у сваком случају, предњи делови браниоца морају бити добро укупани и сигурно заштићени од дејства експлозије за време извршења атомске противприпреме.

У току извођења одбране бранилац треба да тежи да навуче непријатеља на делове положаја са славим отпором, у „ватрене џакове”, где ће његове снаге претстављати одличан циљ за атомски напад. Дефинитивно уништавање тако каналисаног непријатеља довршава се противнападима. Но, ако ситуација не дозвољава брзо и непосредно вршење противнапада, треба применити приземну нуклеарну експлозију, која ће проузроковати дуготрајну неутрализацију преостале живе силе. Значи, још при организацији одбране треба предвидети изванредан број „тактичких међупростора”, на које бранилац треба да буде увек спреман да изврши атомски напад. Исто тако, јединицама

у одбрани треба додељивати шире фронтове на којима јаке земљишне тачке треба поседати минимумом снага и средстава. Иначе, снаге и средства браниоца треба широко распоредити у изабраној одбранбеној зони, у солидним заклонима и заштитити их солидним препрекама. Према томе изгледа да у условима атомског рата план пешадиске ватре у одбрани, базиран на унакрсној ватри са суседних отпорних тачака, начелно, не би дошао до примене.

Покретне резерве, већином оклопљене и моторизоване, сачињаваће би гро снага одбране, а уједно и главни елемент одбране. Њихова заштита од атомских напада захтева рашчлањен распоред и ангажовање без претходног прикупљања, тј. концентрацијом по времену на одређеној тачки (синхронизовање покрета).

При избору циљева команданти дивизија и њихови штабови имаће у одбрани већи утицај него у нападу. Исто тако, овде ће бити од великог значаја благовремено планирање атомских препада у циљу затварања погодних прелаза у унутрашњост главног одбранбеног појаса, као што се у рату класичним оружјем планирају артиљериске запречне ватре. У току извођења одбране моћи ће командант дивизије најбоље да оцени када је одбрана дивизије озбиљно угрожена, те у таквим случајевима може захтевати атомску подршку.

Начела за примену нуклеарних експлозија у одбрани су слична онима у нападу. Задаци које бранилац може да изврши применом атомских напада јесу: ослабити непријатеља пред извршењем противнапада; уништити непријатељске концентрације живе силе и материјала; олакшати повлачење извесном јако угроженом делу снага; помоћу једне или више бомби створити дуготрајну радиоактивну препреку.

У вези са овим задацима треба детаљно унапред планирати све што је могуће и учинити потребне припреме за њихово извршење. При томе треба предвидети не само места где ће се нападач прикупити после евентуалног продора (за та места треба тражити примену нуклеарних експлозија), већ и места и правце за вршење противнапада са главног одбранбеног појаса. План браниоачеве ватре мора да буде координиран са планом атомске подршке.

Треба имати у виду да ће се одбрана, ако нуклеарним оружјем располаже само бранилац, изводити по постојећим начелима, а ако њиме располаже и нападач (или само нападач), онда се морају предузимати одговарајуће мере заштите.

Код *маневарске (задржавајуће) одбране* употреба нуклеарног оружја неће изазвати никакве нарочите тешкоће, јер се ова одбрана изводи у покрету, а покретљивост у атомском рату претставља једну од ефикасних мера заштите. И овде се стварање погодних атомских циљева врши комбинацијом препрека, каналисањем нападачевог покрета и избором погодних међулинија за одбрану. С обзиром на слабу покретљивост атомске артиљерије, у задржавајућој одбрани ће се атомски напади претежно вршити авијацијом. Слично важи и за *отступање*.

При одбрани река употребом нуклеарних експлозија бранилац може да спречи непријатељске концентрације снага, да омете припреме за форсирање, као и само форсирање и успостављање мостобрана.

Заштита од дејства нуклеарног оружја

Заштита од дејства нуклеарног оружја обухвата све активне и пасивне мере које предузимају јединице и појединци да би смањили ефекат дејства експлозије. Она се мора заснивати, пре свега, на правилној процени могућности употребе нуклеарног оружја од стране непријатеља и његових вероватних намера. План заштите мора да пружи најбољу заштиту циља који ће највероватније бити нападнут. Најбољу заштиту свакако пружају фортификациски објекти (заклони и склоништа). Зато у атомском рату код трупа треба више него икад раније развијати смисао за укопавање. Дубоки стрелачки заклони и склоништа умањују смртоносно дејство нуклеарних експлозија. Према томе, инжењериско уређење земљишта, како у одбрани тако и у нападу, добија прворазредни значај. У америчкој литератури могу се наћи оваква упоређења: дивизија у одбрани, нормално укопана као у Другом светском рату, може бити озбиљно угрожена од два правилно употребљена нуклеарна пројектила (од 20 КТ), док би дивизија развијена за напад као у Другом светском рату претрпела два пута више губитака. Из овог поређења виде се могућности нуклеарног према могућностима класичног оружја. Ако би заклони и склоништа у одбрани били дубље укопавани (саобразно захтевима атомског рата), губици би били много мањи, али би то изискивало знатно више материјала и више времена. С друге стране, треба имати у виду да овакво укопавање може да умањи офанзивни дух јединица и да је оно потпуно применљиво једино при стабилизацији фронта. Отуда се ефикасна заштита мора, пре свега, тражити у *активним тактичким ситуацијама* — деконцентрацији и покретљивости.

Деконцентрација снага и средстава треба да буде редовно правило. Но, оно се не може сматрати универзалном мером ако се добро не организује и не примени саобразно околностима (земљишту, тактичкој ситуацији, условима маскирања, могућностима несметаног командовања, дometу средстава везе, итд.). Батаљон по своме устројству и средствима за командовање претставља најмању јединицу способну да се, по потреби, бори самостално. Његове јединице (водови и чете) не могу се раздвајати једна од друге преко удаљења потребног за међусобно потпомагање, али растојања између самих батаљона морају бити већа него што би то за међусобно потпомагање било потребно. Према томе, рашчлањавање по батаљонима (а код артиљерије по дивизионима) у атомском рату је неопходна потреба. При томе је основно постићи да једном нуклеарном експлозијом не буде једновремено уништено више од једног батаљона (дивизиона), због чега отстојања између батаљона (дивизиона) не смеју да буду мања од 1 км, а најбоље је да износе 2—3 км.

Групписање трупа за напад треба вршити у последњем тренутку, ноћу и што ближе непријатељу, како овај не би могао да примени атомски напад, а да у знатној мери не жртвује и сам своје сопствене трупе. Брзо се групписати и истом брзином се деконцентрисати — претставља важно начело у атомском рату. Концентрације треба изводити синхронизацијом покрета делова раздвојених широким међупросторима. Уместо сасређивања по простору, остварити сасређивање по времену.

Покретљивост јединица (способност за брзо и чешће премештање) такође претставља заштитну меру, нарочито од атомских напада од стране авијације. Време које протекне од момента пријема извештаја о налету авиона до стварног бацања бомбе (а још више ако се узме у обзир време од момента уочавања и избора циља), добровољно је да се умакне опасности и да се непријатељ натера да баца пројектил напрасно, наравно ако покрет циља није уочен. У атомском рату, покретљивост и деконцентрација морају се систематски и стално примењивати, а то изискује моторизацију јединица (нарочито пешадије) која је од подједнаке важности како у нападу тако и у одбрани. У вези са овим потребно је знати да је од момента издавања наређења до момента избацивања атомског пројектила потребно просечно: за атомску гранату $1/2$ — 1 час, за дириговани пројектил 2—5 часова, а за атомску бомбу из авиона 3—6 часова.

Маскирање, нарочито природне маске, треба користити до максимума. Но, треба имати у виду да нуклеарно оружје највероватније неће бити употребљено против оних циљева који нису јасно осмотрени, јер је ово оружје исувише скупо да би се могло олако употребити.

Магла и облачно време олакшавају заштиту, и то на првом месту од топлотног дејства, јер умањују његову јачину. У сваком случају, они ограничавају могућност примене нуклеарног оружја, те не иду на руку нападачу, као што је то случај у рату класичним оружјем. Аналогно томе и вештачки дим може послужити као извесно средство за заштиту од топлотног дејства.

Конфигурација и покривеност земљишта имају утицај на моћ дејства атомске бомбе, судећи бар према моћи номиналне бомбе. Тај ће утицај свакако бити мањи на бомбе веће јачине.

При организацији одбране нарочиту пажњу треба обратити на распоред и покретљивост резерви, на потпуност и сигурност веза и на техничку заштиту појединаца, мањих делова, објеката и установа. Поред тога, одбрану треба организовати на широком фронту; предвидети јаке резерве, спремне за брзо извршење противнапада у циљу спречавања непријатеља да искористи успех атомског напада; не повећавати ширине фронтова батаљона, већ само растојања и отстојања међу батаљонима; мање митраљеске и противтенковске делове, као и минска поља, широко распоредити по фронту и дубини ради тучења непосредних рејона и међупростора; водити рачуна да артиљерија и резерве буду тако распоређене да не претстављају погодан атомски

циљ; а за њихово ангажовање предвидети концентрацију по времену на одређеној тачки.

Утврђени рејони пружају браниоцу максималну заштиту од дејства нуклеарне експлозије, јер нуклеарна експлозија у ваздуху, према досадашњим искуствима, није довољно ефикасна против бетонских фортификациских објеката.

У одбрани шума треба избегавати мала шумска подручја, а шуме великог пространства, за чије је потпуно покривање потребан већи број бомби, могу корисно послужити за прикривање резерви и као рејони прикупљања. Међутим, треба имати у виду да су пожари у шумама неминовна последица нуклеарних експлозија и да људство може бити повређено и од пада дрвећа.

Заштиту од нуклеарне експлозије *у насељеним местима* пружају само подруми зграда врло солидне конструкције. Зато овде треба предузимати специјалне мере за заштиту људства и од материјала отпалог услед експлозије и пожара.

У циљу противатомске заштите *при отступању* треба предузети мере да се спречи нагомилавање сопствених јединица у теснацима и на другим опасним местима, на којима трупе могу претстављати погодан циљ за атомски напад.

Заштита артиљерије

Ватрени положаји артиљерије (ВП) у условима атомског рата неће ни приближно уживати ону релативну сигурност коју су уживали у прошлом рату. Довољно је да нападач назре само контуре развоја дивизиске и корпусне артиљерије, па да их са сигурношћу може обухватити дејством нуклеарне експлозије. Сада важећа отстојања и растојања између батерија и дивизиона таква су да би нуклеарна експлозија у близини центра ВП дивизиске артиљерије сигурно проузроковала тешке губитке послуге и оштетила нишанске справе, док би оруђа и муниција вероватно били мање оштећени. Површина од 12—13 км², коју ефикасно захвата експлозија номиналне „А” бомбе, у сваком случају би захватила и артиљерију која дивизију подржава.

Браниочева артиљерија претставља подеснији и рационалнији циљ за атомски напад који би се извршио пре јуриша него пешадија у подгрудобранским склоништима. Пошто послуга мора остати код својих оруђа, природно је да ће бити више изложена него пешадија у заклонима. Сем тога, нуклеарна експлозија лакше погађа циљеве који су равномерно распоређени на извесној већој површини него оне који се налазе у линији (на пример, пешадију у стрељачким заклонима или стрељачком строју). Гађање циљева у дубини не претставља никакав ризик за нападачеве предње делове, те је питање заштите артиљерије у атомском рату једно од прворазредних. Традиционално средство: промена ватрених и коришћење резервних положаја овде неће помоћи, јер атомски напад најчешће долази изненадно,

те је велико питање да ли ће време које је нормално потребно за извршење промене ВП, као и сама удаљеност резервних ВП, стварно дозволити излазак из рејона ефикасног дејства једне експлозије.

У Америци постоји мишљење да би за време дејства број послуге код оруђа требало максимално смањити, а да њен већи део треба дубоко заклонити у близини оруђа. На овај начин, смањено би се број изложених војника, а пошто се они замене послугом из дубоко укопаних склоништа, могло би се одмах продужити дејство из оних оруђа која би после нуклеарне експлозије остала неоштећена. Поред овога, и сама оруђа могу се делимично укопавати, а ископана земља набацати око њих у дебеле и широке грудобране тако да би пружици што већу заштиту. За израду оваквих полуукопаних ВП артиљерији треба додељивати и булдожере. Свакако, самоходна артиљерија је у бољим околностима због своје покретљивости и заштите коју послужи пружа оклоп. Радарска опрема и електронски уређаји за управљање ватром, као и нишанске справе, много су мање отпорни према дејству нуклеарне експлозије него сама оруђа. Зато ову опрему и уређаје, као и осматрачнице и КМ артиљерије, треба дубоко укопавати и снабдеи покривкама од тканине отпорне према ватри (према топлотном ефекту експлозије).

Ипак, остаје да се још и даље размишља и проналазе најпогоднији начини за распоред и развој артиљерије у новим условима. Маскирање има само релативну вредност, на пример, до откривања главнине артиљерије, после чега се читав распоред артиљерије може лако открити на основу познавања односа и груписања артиљерије у нападу или одбрани.

У атомском рату повећава се значај *комуникација* те им треба поклонити велику пажњу. Ако се располаже довољним бројем употребљивих путева, који омогућавају брзе концентрације снага, трупе се могу распоредити у линиске поретке, а ови, као што је напред речено, претстављају мање привлачне циљеве него групни распоред трупа. Ако се пак располаже малим бројем путева који су на великом међусобном удаљењу (као на пример, у Кореји), опасно је вршити концентрације трупа дуж таквих путева, али се то тешко може избећи а да се не умањи потребна покретљивост. Отуда ће се инжињерија у атомском рату наћи пред све већим захтевима у погледу изграђивања и одржавања путева, са циљем да се резервама омогући што већа брзина у извршењу маневра.

Дивизиске *позадинске јединице и установе* требало би тако разместити да буду што боље заштићене од евентуалне инфилтрације и што је могуће даље од ВП артиљерије и резерви. Дотур и евакуацију, као и покрете трупа, начелно треба вршити само ноћу. Пуковски и дивизиски транспорти треба да буду увек попуњени и спремни за покрет. Мале залихе хране, муниције и евентуално бензина, могу се прикривено распоредити на позадинском рејону пука (ближе предњој граници), док је прикупљање већих залиха за рачун дивизије начелно нецелисходно, изузев у позиционој одбрани, или у окружењу када

положај мора бити одржан. Евакуација рањеника хеликоптерима, комбинована са дотуром мањих количина критичних артикала непосредно из корпусних или дивизијских складишта у условима атомског рата, даће најбоље резултате.

*

Команданти и њихови штабови морају унапред предвиђати мере за заштиту од нуклеарних експлозија. Било би фатално очекивати да се последице могу ликвидирати и нормално стање брзо повратити мерама које би се предузимале тек након експлозије. Непрекидно прикупљање података о могућности употребе нуклеарног оружја и њихова процена неопходни су за штаб дивизије. Штабови армија и корпуса биће дужни да по овом питању издају шире директиве, а нарочито у погледу евентуалности које могу задесити потчињене јединице, а штабови дивизија су дужни да те директиве претварају у планове и на основу њих врше пробе и увежбавања потчињених јединица. Једна од главних мера тактичке природе на коју треба нарочито обратити пажњу јесте припремање акција којима ће се спречити експлоатација атомског напада од стране непријатеља. Атомски напад може осакатити једну јединицу, али је тек експлоатација која следи за њим може уништити. Командант дивизије мора стално да размишља о томе: колики је степен опасности од употребе нуклеарног оружја у датом тренутку, које се мере могу предузети за парирање те опасности, какве промене у ситуацији може донети сутрашњи дан, шта треба предузети да се дивизија припреми за заштиту, итд. Планови морају бити благовремено готови, а штаб спреман да их претвори у хитне заповести. У плановима треба предвидети и поступак дивизије ако би атомски напад био извршен на суседне јединице, а дивизија остала неповређена. При овим разматрањима командант дивизије узима у обзир: податке које је примио од претпостављене команде (директиве, заповести, наређења), сопствену процену ситуације и замишљени маневар, као и могућности и расположива средства за организацију мера противатомске заштите.